

1. Xpi Joseph de regis, fuent. K.C. Matth. 1, 18.
2. De Immanuele Matth. 1, 18, 23.
De edes pni 1 Joh 11, 2.
3. De amictu baptista Matth. 3, 4. Mr. 1, 6
4. De vultu baptista Mat 3, 4. Mr. 1, 6
5. Cantus sup monte Mat. 5, 14.
6. De bedros pni cura Eleemosynar. Mat. 6, 2
7. Petrorum Amas. Vanitas. Mat. XV, 9.
8. De signis temporum observandis Mat. 16, 1-4
9. De confes. Petri & Resp. Xpi Mat. 16, 13-19. Menz.
10. Tu es filius dei. Mat. 16, 16.
11. De claris verb. Mat. 16, 19.
12. De auctoritate Clav. solv. & lig. Mat. 16, 19
13. De divinatione à Xpi solutus Mat. 17, 24 &
14. Supplex de operibus uirum. Mat. 20, 1-16
15. Vul. Xpi congregatum volentes Mat. 23, 37.
16. Chetubus. De haecomo Euph. Mat. 24, 14.
17. De otidagio X. Mat. 24, 28
18. Ager sanguinis Mat. 27, 3-11.
19. Tumba servatoris. Mat. 27, 60
20. De Anti. Judas de. Mat. 28, 1. Mr. 16, 2.
21. De curia mortuorum & clavis sanctorum. Mr. 6, 13. Jui. V, 14 &
22. De incarnationis mysterium Luc. 1, 35
23. De Maria Xpi preservata.
24. De nocte lesu. Luc. 2, 21
25. De virtute absq. peccatoris Luc. 7, 47, 48
26. Jobkaiqqs Luc. 8, 13.
27. Xpi curia Sabothica Luc. XV.
28. De Mamona mystica Luc. XVI, 9
29. De caris. Luc. 16, 9
- Luc. 16, 9.
- De lacrimis X. Luc. XIX, 41.
- in gladio accinctus Luc. 22, 38

oo
R

+

62

64

AB IMPIIS ^{Q. D. B. V.} DETORSIONIBUS

THOMAE HOB- BESII,

&

BENEDICTI de SPINOZA,

ORACVLVM PAVLINVM

Per ipsum vivimus, movemur, & sumus

Act. XVII. 28.

Afferet

PRAESIDE

Theologo per universum quaqua patet orbem Chri-
stianum longe celeberrimo,

VIRO

Illustri, Magnif. atq; Reverendiss. in Christo Patre ac DN.

DN. D. IO. FRIDERICO MAYERO,

Invictissimi Suecorum Monarchae Consiliario in Sacris per
Germaniae Provincias Primario, Sacri Palatii Caesarei Comite, Ge-
nerali per Pomeraniam Suecicam, Rugiamque Superint. Academiae
Pro-Cancell. Perpetuo & Prof. Prim. Facult. Theol. Seniore, atq;
Decano, ad D. Nic. Pastore, & Consist. Reg. Praefide.

Dno. Patrono & Praeceptore

Omni observantiae ac submissionis cultu aeternum devenerando

d. XIII. April. M.DCC.VII.

AUCTOR

M. IACOBVS STAALKOPFF.

Sedino - Pomeranus.

Gryphiswaldia, Typis G. H. ADOLPHI, Acad. Reg. Typogr.

THEOLOGVM.

Immortalium. in. Puriorem. Christi. Ecclesiam.
Meritorum.

Virum. Illustrem.

ac.

Reverendissimum. in. Christo. Patrem.

**DN. D. IO. FRID.
MAYERUM,**

Consiliarium. Regium. Academiae. Pro-
Cancellarium. Perpetuum. Reliqua.

*De. singulis. quibus. fungitur. muneribus. Amplissimis.
praeclare. meritum. Et. quotidie. egregie. merentem.*

Eruditorum. Decus.

Bonorum. Praesidium. Afflictorum. Clypeum. Cli-
entum. Refugium.

DOMINUM. PATRONUM.

ac.

PRAECEPTOREM.

Ea. qua. par. est.

Pietate. suspiciendum.

Submissa. levidensis. huius. Dissertationis. dicatione.

Ea. qua. decet. observantia. veneratur.

Cliens.

Obsequentissimus.

&

Deprecator. penes. Supremum. Numen.

Indefessus.

IACOBVS STAALKOPFF.

CONSPECTVS DISSERTATIONIS.

S. I. In genere de impietate bibliomastygum differitur. II. Profana Pontificiorum, Fanaticorum, & Antiscripturariorum placita tum de ipsis sacris literis, tum de origine earum brevissime recensentur. III. Cartesianorum Scripturam secundum captum vulgi erroneam loqui statuentium & Clerici paria in hoc cum illis sentientis mentio fit. IV. de detorsionibus Scripturae, Praefatoris in Opera Spinoesae posthuma, Bekkeri, Zimmermanni, & Observatorum Hallensium agitur. V. Oraculum Paulinum exhibetur, ac ratio instituti indicatur. VI. & VII. Cap. XVII. Act. synoptice declaratur VIII. Hobbesii proferuntur verba, atque inconstantia eius, acre, arrogans, & impium ingenium notantur. IX. verba haec colliguntur in argumentum. X. XI. & XII. locus Paulinus, quo ille abutitur paucis explicatur. XIII. Maior argumentationis Hobbianaef infringitur instantia. XIV. XV. & XVI. ad Minorem distinctionibus responderetur. XVII. Spinoza in scenam producitur XVIII. Verba eius paraphrastice exponuntur XIX. Essentia causae immanentis & transeuntis traditur, ac insinuat, utrum Cabbalistae, Weigelius, & Boehmius à Spinozismo immunes pronunciari possint, disquiritur XX. Quis assertionis Spinozianae de Numine, rerum omnium causa immanente sit sensus docetur. XXI. Philosophi Gentiles & XXII. Cabbalistae indice ipso Spinoza, Spinozismi postulantur. XXIII. Provocationem ad Paulum à Spinoza factam ineptam esse ostenditur. XXIV. quid Atheus per moveri in DEO intelligat edisseritur. XXV. Orthodoxa Apostoli de creatione sententia proponitur, quae cum Spinoesae heterodoxa XXVI.

*confertur, & dissensus inter Paulum & Atheum in doctrina hac
XXVII. XXVIII. XXIX. XXX. XXXI. & XXXII. monstratur §.
XXXIII. Ratiocinium ex Spinosae verbis formatur, limitandoque
ad illud respondetur, atque sic §. XXXIV. Dissertationi finis impo-
nitur.*

IESU FORTUNANTE!

§. I.

Miseriam aiestatem sacrarum mecum attentius
confiderans literarum, saepius sum mi-
ratus profanissimorum Bibliomastygum
plus quam cyclopicam temeritatem,
quam miseri isti homines, dum illotis
manibus sacratissima divinorum Oraculorum adyta, im-
modestius quam par est involant, & omnia pro libidi-
ne sua fingunt, refingunt, lacerant, detorquent, atque
subfannant, omnibus in universum vel aliquo saltem
pietatis sensu gaudentibus, haud obscure exhibent pal-
pandam. Profecto, si monstra illa hominum, ea qua de-
cet devotione & pietate perpenderent, scripturam hanc
sanctam nihil aliud esse, quam mentem ipsius Beatissimi
Numinis, de negotio salutis nostrae scriptione in
tempore nobis communicatam, nunquam eo demen-
tia progressuri essent, ut spreta eadem ipsum DEUM
spernere nulli dubitarent. Verum cum haec longe a-
liter se habeant, quid mirum tot convitiorum plaustra
in sacras Pandectas undiquaquam coniici, totque mo-
dis illas saepius detorqueri, adeo ut aliae prorsus à sei-
psis videri haud immerito possint.

§. II.

§. II.

Pontificii quippe, tot blasphema adversus easdem eructant verba, & ea quidem adeo execranda, ut maiorem impietatem spirantia, ipsum Satanam ex orco evomere posse magnopere dubitem. Fanaticos Scripturam crepare literam mortuam & meram creaturam, nemini nisi rerum omnium experti ignotum esse potest. Anti-Scripturarios vero in specie ita dictos, cum confidero totidem Lucianos, Celsos, Iulianos, Porphyrios &c. conspiciere mihi videor. Sive enim vesanum illum Prae-Adamitarum Plasten, *Isaacum Peyrerium*, sive impium status naturalis Opificem *Thomam Hobbesium* sive maledictum illum Ovidium *Benedictum de Spinoza*, mundum monstrifica quadam Apotheosi in DEUM mutantem interrogem, omnes uno ore respondebunt: Scripta potissimum V. Instrumenti meras lacinias esse antiquiorum scriptorum, schediasmata tumultuaria opera congesta, quae divina omni careant inspiratione. Ut iam illos profanissimi acuminis Criticos *Richardum Simonium*, & *Ioannem Clericum*, illum commenti de scribis Inventorem, hunc vero fabulae de Sacerdote Israelitico ad Samaritanos misso Architectum silentio praeteream. (a)

(a) Quae ut reddantur clariora conferri velim ILLVSTRIS AC MAGNIFICI DOMINI PRAESIDIS MEI Dissert. Select. Diss. XIX. §. 2.

§. III.

Quid hic faciant illi praecipue, qui sputum nobilis Gallorum Philosophi *Renati Cartesii* lingunt, in aprico versatur. Eo quippe processerunt audaciae, dicam an-

infantiae? ut etiam stultitiam humanam sapientio-
 rem, prudentia divina afferere non vereantur. Hinc enim in
 rebus Philosophicis, & quidem imprimis Mathematicis,
 accommodationem ad captum vulgi erroneum sacris
 literis à *Spinoza, Bekkero, Megerlino, Wittichio* &c. adscribi
 videas. Qua vertigine praeterea, Philosophum etiam
 Ecclesiacum *Io. Clericum*, in transuersum abreptum depre-
 hendimus. Vno verbo id suarum partium esse opinan-
 tur quamplurimi, ut sacra Oracula tanquam nasum ce-
 reum flectant, detorqueant, corrigant, atq; emendent.
 Quorum hac quidem tempestate, adeo largam undique
 reperire licet segetem, ut si omnes enumerare saltem
 vellem, negotium laboris plenum, ac molestum fatis in
 me suscepturus essem,

§. IV.

Si enim vel solum *Praefationis Autorem* in Opera
 Spinozae posthuma consideremus, bone DEUS! quot
 non locorum scripturae detorsiones ibidem animadver-
 timus, ad evincendum consensum perditissimi morta-
 lium B. de Spinoza, cum Servatore nostro, eiusque A-
 stolis unice comparatas. De fascinati *Bekkeri* Orbe fascinato,
 idem ferendum esse iudicium ocularis eiusdem probat
 inspectio. Sutoris Görlizensis admirator devotiss. atq; de-
 fensor accerrimus, novus ille systematis Copernicani ipsi
 scripturae fundamentis inaedificati, architectus, *Io. Iaco-
 bus Zimmermannus*, utrum in eandem referri mereatur
 classem, sagacioribus me examinandum relinquo. De
Observatoribus autem *Hallensibus* quid primo quid postre-
 mo eloquar ambigo, adeo animadversiones eorum
 ψευδ' ἐπισημαίας quam plurimis refertae sunt. Certe uti
 homo

homo, homini, ita etiam vulpes, vulpi Diabolus esse videtur. *Vulpeculae quippe Hallenses vineam Supremi Numinis vastantes, adeo insensae sunt vulpibus Samsonaeis, ut eas ex loco Iudic. XV. eliminare summo studio annitantur.* Profecto, si fidem mereretur Autor libri qui inscribitur Seder Olam, (quem *Franciscum Mercurium ab Helmont* esse ferunt) explosam dudum Pythagoraeorum metempsychosin ex orco revocans, admodum probabile esset, Ovidii animam in Observatorum migrasse corpora, dum vulpeculas in manipulos straminis, & maxillam Samsoniticam in alacrem exercitum transformare, non dubitant.

§. V.

Idem fatum inter alia quoque expertum est, Oraculum illud Paulinum Act. XVII. commate 28:

Ἐν αὐτῷ (θεῷ) ζῶμεν, καὶ κινῆμεθα, καὶ ἴσμεν.

Quod proinde à detorsionibus THOMAE HOBBSII, & BENEDICTI de SPINOZA ea qua fieri poterit brevitate, pro viribus liberare conabor. Faxit Arbiter Orbis ut feliciter cadat alea!

§. VI.

Venerat Apostolus Thessalonicam, ibidemque in Synagoga passionem & resurrectionem Salvatoris Iudaeis annunciauerat. Benignissimum quoque Numen cuius res agebatur, laboribus Paulinis ex alto benedixerat, siquidem Lucas vir θεόπνευτος testatur multos Thessalonicensium Apostoli dicta approbasse. Verum non diuturna haec Thessalonicae fuit felicitas, cum maleferiati Apellae id unice summo conatu sint moliti, quo in prima quod aiunt herba praedicationem Evangelii

gelli suffocarent, semina evellerent, radicesque eliderent. Furor quippe eorum, quo agitati impotenter ac inique grassabantur, furibunda quoque; ipsis subministrabat consilia, & adscitis in societatem sceleris viris quibusdam malefanis, motibus, coitionibus, omnia replebant, totamque fere civitatem concutiebant, ac turbabant. Quibus adeo effectum, ut ceteri repurgatis a Christo sacris addicti, de incolumitate Pauli & Silae solliciti, eosdem clanculum tempore nocturno dimittere debuerint. Profectus igitur Gentium Doctor Berrhoam, & ibidem erudire populum suarum duxit esse partium. Sed neque hic Apostolo commorandi tempus concessit, Iudaeorum nil nisi caedem ac mortes spirantium insania, utpote quae nil quicquam ad mitiorem faciem rediit; sed indies potius maiora semper cepit incrementa.

§. VII.

Quapropter Berrhoa secedens, Athenas sedem illam literarum florentissimam, & bonarum artium domicilium celebratissimum ingressus est Apostolus, nimiamque qua incolae fascinati erant idololatriam aegre admodum tulit. Huic autem malo ut medicas adhiberet manus, non solum in schola cum Iudaeis, & aliis pietati operam nauantibus crebros miscuit sermones, verum etiam ipsum forum differendi & docendi locum sibi selegerat, quo integrum ipsi esset, omnium in univsum qui illuc confluerant, mentes pulcherrimarum rerum cognitione imbuere. Nactus ergo pariter Philosophos quosdam auditores, & inter eos quidem, alios a porticu denominari cupientes, alios Gargettium
illum

illum Senem Epicurum, sectae suae Autorem venerantes, acritem cum illis conflictatus est. Offendebant enim illos Pauli de dulcissimo Seruatore nostro, & resurrectione mortuorum habiti discursus. Quare ut eo accuratius illis de Apostoli constaret sententia, in Areopagum eum deduxerunt, quo ibi plenius doctrinam ediffereret suam. Noster in re ardua & maximi momenti tacere persona ac munere suo indecorum ratus, Athenienses circa initium Orationis nimiae postulat superstitionis, & quo maiorem dictis conciliaret fidem, ad proprias ipsorum Numen colendi rationes provocat. In specie autem ab inscriptione arae cuiusdam ignoto DEO consecratae, haud proletarium perorandi capit argumentum. (a) Ignotum igitur DEUM illis se annunciare asserit Apostolus, cuius effectus ac operationes scitissime recenset, enumerando commate 24. & 25. creationem & conservationem rerum omnium. 26. sigillatim ortum hominis 28. providentiam Numinis circa hominem versantem. Quae omnia versu 28. his verbis repetit: In DEO vivimus, movemur, & sumus.

B

§. VIII.

- (b) De ara hac peculiarem *Io. Andreae Bossii* dissertationem: Ienae 1659 habitam legisse neminem poenitebit. Conferri pariter poterunt eruditissimae illae Observationes Philologicae, quas de gestis Pauli in Vrbe Atheniensium Lipsiae 1706 cum Orbe erudito communicavit, singulare ejusdem decus Dn. *Gottfridus Olearius*. Neque praetereundum esse censeo, doctissimum Anglum *Richardum Bentleium*, qui urut non adeo prolixè, nihilo tamen minus elegantissime quaedam ad hanc concionem Apostoli animaduertit Or. II. inter Orat. de stultitia & irrationabilitate atheismi.

§. VIII.

Quae verba mirifice placent THOMAE HOBBE-
SIO Malmesburia - Anglo, acris quidem (c) at arrogan-
tis (d) & impii (e) ingenii viro, adeo ut eadem etiam pro
demonstranda materialitate DEI afferre nullus dubitet:
*Omnes sumus & mouemur in DEO sunt verba Apostoli. Quan-
tatem autem habemus omnes. An quantum inesse potest in
non quanto? Append. III. ad Leviath. (f)*

Uti enim homo hic malefanus nullam plane spiri-
tuum, cum omnia ex ipsius mente sint corpora essenti-
am agnoscit, ita etiam in ipsam Benignissimi Numinis na-
turam spiritualitatem ejus evertendo, conatu plus quam
giganteo infurrexit. Sibimet ipsi autem expressis con-
tradixit verbis, DEO figuram tribuendam esse negans
Ciuis Cap. XV. §. 14. Figura vero cum nil aliud sit,
quam materiae aut corporis certo modo facta determi-
natio, necessario praesupponit corpus. Posita qua-
propter figura ponitur insimul (venia fit voci) cor-
poreitas, & negata figura, negatur quoque materialitas.
Negans itaque Hobbius Numini competere figuram,
eidem recte pariter denegat corpoream essentiam, at-
que sic apertam committit contradictionem, DEUM
corporeum esse docens, & simul negans.

- (c) Testantur de hoc satis egregia mentis monumenta, quae
vel physica, vel mathematica, vel etiam moralia expe-
diunt argumenta.
- (d) Quod vel ex sola gloriatione, de Cive a se conscrip-
to certo certius intelligas. Ita quippe immodicus hic
sui amator & admirator inquit: *Physica res novitia est, sed
Philosophia Civilis multo adhuc magis, utpote quae antiquior
non est libro, quem de Cive ipse scripsit.* Quam arrogantiam
unus

unusquisque aequus rerum aestimator non potest non detestari, & acclamare illud Poëtae; ille sapit solus reliqui velut umbra vagantur. Quosdam nihilominus viros doctos si consulas, habet ex eorum mente de quo sibi gratuletur Hobbius. *Marinus enim Mercennus, & Petrus Gassendus*, quanta eruditi orbis decora! Civem Hobbesii laudibus ad coelum usque extollunt: id quod epistolae ad *Samuelem Sorberium* datae, quae editioni Civis Amstelodami 1657. curatae, leguntur praemissae, evidentissime ostendunt. Adversas his tenet partes conflucissimus *Rachelius*, nunquam se in ullum scriptorem incidisse asserens, qui absurdiora ac tetriora Orbi placita exposuerit. Cui quamplurimi cordati Theologi pariter ac Philosophi assensum praebent, scripta Hobbesii moralia monstrari alere, illaque adeo eo unice comparata esse, ut incautiores fallantur unanimiter censentes. De physicis vero & mathematicis libris eius, benignius ferunt iudicium, quanquam tamen cum pro singulari suo quo turgebat fastu multa in Geometria etiam citra rationem innovare, & subvertere antiqua moliretur, meritam *Io. Wallisii* Geometriae in ea Musarum sede, quae Oxonii floret Doctoris dexterarum, adversus se provocavit censuram.

- (e) Impietatem quippe hanc satis redolent blasphemae quibus passim scripta eius referta sunt de sacris literis asseriones, dum omnia undique conquirit, quibus easdem in contemptum adduci posse credit. Quibus abominandae aequae de statu naturali, religione mero Principis arbitrio subiacente, materialitate Numinis, peccatis extra imperium civile non existentibus &c. sententiae, accenseri optimo iure merentur. Quam ob rem atheismi etiam insimularunt eum, praeter alios quantum ego quidem scio *Samuel Parkerus* vir sane eruditissimus & Defensor Divini Nominis adversus atheos strenuus, ac *B. Nathanael Falkius*. Secus videtur Excellentissi-

mo *Becmano* Cap. I. Pol. Parall. utpote qui naturalismi quidem eum postulat, atheismum autem amoliri ab eodem conatur. Ego etsi litem hanc meam non faciam, nihilo tamen minus rationem viri celeberrimi à peritia rerum moralium petitam, non possum non improbare. Quamvis enim cum Illustri *Schurzleischio* haud invitus largiar, Hobbium in recondita Philosophiae quae mores spectat scientia apprime fuisse versatum, simili tamen alio exemplo edoctus statuere necesse habeo, atheismum & moralium scientiam qualitates compatibiles esse posse. Spinofam quippe quis nescit, prolixam factis edidisse Ethicam, & tamen pestilentissimo ἀθεόδητος veneno turpissime fuisse corruptum. Becmannum hoc ipso quo haec scribo anno exceptit in exculpando Hobbessio, *Nicolaus Hieronymus Gundlingius* Observat. II. Tom. I. Observ. ad rem literariam spectantium, quam aliis examinandam & diiudicandam relinquo.

(f) Confer etiam Cap. XII. & XXXIV. Leviath.

§. IX.

Lubricam igitur ac parum masculam Hobbii deprehendimus Philosophiam, in qua maiorem constantiam, ac hypothesium concordiam desiderare iure quis posset. Quod quidem adeo non miror, cum frequentissimum illud huiusmodi hominibus à recto veritatis tramite aberrantibus esse, vel solum Fanaticorum nostri aevi exemplum abunde testetur. Id saltem me male habet, quod ipsis Divi Apostoli verbis impiam de materialitate rerum omnium moderatoris sententiam, pingere haud erubescat noster. Verum vano ac irritò prorsus conatu id eum esse molitum, omnes cordati pariter ac pii rerum iudices perspectum habent. Latent enim in verbis eius supra §. VIII. allatis sequentes argumentationes: In quocunque sunt & moventur entia quan-
tita-

titate gaudentia, ille ipse quantus fit necesse est. Atqui in DEO teste Apostolo &c. E. Et ulterius: Quicumque est quantus, ille est corporeus, Atqui DEUS, &c. E.

§. X.

Quae collectiones etsi speciem aliquam habere videantur, penitus tamen consideratae ruinoso inniti fundamentoprehenduntur. Supposita quippe doctrina de corpore, quantitate, atq; extensione, & ipsis Apostoli verbis spectatis, fraus unicuique patet abunde. Paulus enim verba sua non de existentia & motione in DEO celi partis in toto; sed de existentia, vita, & motione nostra unice à DEO dependente, creatione & conservatione soli Numini accepta ferenda, intelligi vult. Ut adeo sequens inde emergat sensus: *DEVS est, qui nobis existentiam & essentiam largitus est, & idem ille DEVS est, qui nos adhuc quotidie conservat, fovet, sustentat, atque movet.* Vno verbo vivimus, movemur, & sumus in Numine Beatissimo non τοπικῶς localiter & tanquam in spatio; sed ἐνεργητικῶς quia in DEO vis nostra agendi, & à DEO vita, operationes vitales, ac aliae omnes motiones nostrae quas exerimus proficiscuntur. Vnde quoque est, quod Erasmus verterit: Per ipsum enim vivimus, & movemur, & sumus.

§. XI

Ne autem gratis haec asseruisse videar ipsum contextum suadeo conferri, qui hanc explicationem approbat. Quod enim in DEO i. e. à DEO omnes res sint declarat comm. 24. & 25. quomodo in DEO vivamus exponit vers. 25. Gentium Doctor. De motu par faciendum est iudicium, quia ille vitam hominis mox se-

quitur. Quare posita vita, motus ponatur necesse est. Praeterea subsequencia etiam ex Arato laudata verba, idem luculenter evincunt. Genus quippe Numinis sumus, quia illud nos ad imaginem suam condidit, conservavit, ac variis semper beneficiis licet immerentes ornavit, quae omnia enumerare si vellem charta deficeret. Paulus ergo ex Paulo explicandus, & Paulo optimo verborum quae ipse effatus est interpreti, fides non deneganda.

§. XII.

Aut exponamus ita: Apostolus postquam in superioribus notitiam DEI naturalem acquisitam, egregiis 24. 25. & 26. versibus illustrasset argumentis, commate 27. *Finem* eiusdem affert, ut homines his rationibus in conscientia convicti dari DEUM, eundem summa diligentia quaerere, & invenire anniterentur. Quod negotium ulterius eodem versu commendat à facilitate, dicendo: Benignissimum rerum omnium Parentem non elusurum esse navatam in quaerendo operam, quaesitioni inventionem felicissime esse responsuram, idque ideo, quia non longe absit ab unoquoque nostrum. Si colligas terminos sequens inde ni fallor orietur argumentatio: *Quicumque non longe abest ab uno quoque nostrum, illum facile in venire licet* Atqui DEUS. E. Propositio sua radiat luce. Subsumptum vero probatur commate 28. *ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν ἔκινεσθα καὶ ἐσμεν*. Vbi particulam aetiologicam *γὰρ* reperimus. Vnde tale iterum nascitur ratiocinium: *In quocumque vivimus, movemur, & sumus ille non potest longe à nobis abesse, vel praesentissimus nobis esse debet.* Atqui in DEO &c. E. adeoque in immen-

sita-

fitate & omnipraesentia Numinis vivimus, movemur, & sumus. Essentia Divina, vitae motionibus & existentiae nostrae est praesentissima. Illa enim cum omnia undique repleat modo imperferutabili, & nobis quam proxime non potest non adesse.

§. XIII.

Applicare iam haec adHobbii collectionem animus est. Melius autem egisset ille, si fortius Propositionis probasset sequelam, cum ea quam affert, scrutatori veritatis non satisfaciatur. Respondeo itaque 1) negando connexionem Propositionis, petita in simul instantia à spatio, cui quanta inesse constat, etsi ipsum quantitate careat, utpote quae est accidens, verumque adeo & reale Ens, ac propterea spatio quod non nisi non-ens & mera denominatio extrinseca tribui nequit. Quo ipso simul concidit probatio Propositionis Hobbesianae, quantum nimirum in non-quanto esse non posse, cum detur exemplum spatii contrarium.

§. XIV.

Quare discrimen constitui velim, inter *existentiam nostri* veluti quantorum in DEO nonquanto *sub ratione partium*, & *sub ratione totorum*. Nos omnes utut quantitate destituti haud sumus, tamen existimus in Supremo Numine extensione carenti. Sumus in eo non tanquam partes, si enim hoc esset utique DEUS extensus quoque concipiendus foret, quia partes sequuntur naturam totius, & atheismus stabiliretur Spinozianus quem tamen ipse Hobbius reiecit, certe reiicere voluit (g); sed veluti tota, qua ratione quanta in non quanto e gr. spatio esse posse Posit. XIII. probatum.

(g) Cap. XV. § 14. Element. Phil. de Cive, §. V.

§. XV.

Quae distinctio si argumentationi *Hobbesii* accom-
modetur illam sequenti elidet modo: In quocunque dan-
tur entia quanta ceii partes, illud ipsum quantum fit
necesse est. Sic temperata Maior vera equidem est;
sed negabitur Minor, quod nos in Numine tanquam par-
tes sumus. Vel ita: In quocunque dantur quanta ceii
tota, illud ipsum quantum esse debet Atqui in DEO &c.
Hoc enim pacto facillime concedo Minorem, vel Sub-
sumptum; sed nego nexum Propositionis ob rationem
supra allegatam.

§. XVI.

Aliud proinde est, esse & *moveri in DEO*, veluti loca-
tum in loco, aliud tanquam creaturas in conditore, conservatore,
& moderatore omnium. Prius inficias eo, posterius haud
invitus largior. Aliud esse in DEO ceu partem eius, ali-
ud ex adverso esse in Numine immenso & omnipraesenti,
ad existentiam, vitam, & actiones nostras efficaciter
concurrenti, quorum illud aspernor; huic vero assenti-
or.

§. XVII.

Hobbesium excipiat famosissimus ille atheus (b)
BENEDICTVS de SPINOZA, qui in multis paria cum
Hobbio docuit, in eo saltem quantum ego quidem iudi-
co ab eo diversus, quod is tectius, hic vero apertius por-
tenta sententiarum suarum proposuerit. Epist. enim
XXI. ad *Oldenburgium* data pariter Divum Apostolum si-
bi *ὁμολῶσθε*, & quod maxime execrandum tanquam A-
theismi Patronum in scenam producere conatus est. Ita
autem hac de re l. c. differit ille: *Sed ut mentem meam a-*
probram

periam, dico, me de DEO & natura sententiam fovere longe diver-
 sam ab ea, quam Neoterici Christiani defendere solent, DEUM
 enim rerum omnium causam immanentem ut aiunt non verò
 transeuntem statuo. Omnia inquam in DEO esse, & in DEO mo-
 veri cum Paulo affirmo, & forte etiam cum omnibus antiquis
 Philosophis licet alio modo. Et auderem etiam dicere cum anti-
 quis omnibus Hebraeis, quantum ex quibusdam traditionibus ta-
 met si multis modis adulteratis conicere licet.

(g) Quod pro viribus Vitembergae aliquali Dissertatione
 1705. habita adversus Autorem praefationis in Opera
 Spinosae posthuma evici. Et cum postea deprehende-
 rim, Godofredum Arnoldum in historia sua ecclesiast. & Io.
 Georgium Wachterum in Elucidario Cabbalistico easdem
 cum Praefatore inflasse tibias, & hos pro virili meo
 confutare allaboravi duabus Exercitatiunculis, quas
 propediem cum L. B. nisi illae quae me hastenus im-
 pedierunt difficultates, porro institutum aliquale me-
 um remoraturae sint, sum communicaturus.

§. XVIII.

Vniversum quicquid huius rei est negotium huc
 redit: DEUM esse causam immanentem, non vero transeun-
 tem rerum omnium, quod ex Oraculo nostro Paulino
 demonstrare satagit homo profanus. Hoc illud mon-
 strum est, quod omnibus quaesitis coloribus, pingere ac
 vestire laborat. Haec illa est sententia, quam ab an-
 tiquitate nimium quantum commendare haud dubitat.
 Haec illa est, quam ex impuris Philosophorum Gentili-
 um lacunis deducere studet. Haec illa est, quam in som-
 nolentis, nugacibus ac ineptis Cabbalistarum cerebris
 natam tantopere depraedicat noster. Et hunc quoque
 turbidum scientiae paganae rivulum, ex ipsis limpidi-

C

fi-

simis Israëlis fontibus, ex aureo & divinitus inspirato Sapiëntiae Paulinae flumine derivare contendit. Quo ipso tamen, lucem cum tenebris, Christum cum Beliale, perperam & irritò conatu coniungere est molitus.

§. XIX.

Quid vero causa immanens? Quid transiens? Transiens illa est, quae essentiam effectus non ingreditur, sed realissime distinctum ab eo obtinet esse. Immanentem eam voco, quae essentiam causati ingreditur, eandem intrinsecus constituit, adeoque numero idem cum eo possidet esse. Coincidunt haec cum iis, quando causa in internam & externam distinguitur. Sic e. gr. causa interna mensae est materia eiusdem, sive sit lapis, lignum, argentum: Haec non differt ab effectu; sed eandem cum eo obtinet essentiam. Similem in modum cum Immortali Numine, & rebus conditis comparatum fit oportet, si causae immanentis nomen DEO Beatissimo tribui debet. Sed aliter *Dn. D. Buddens* in gratiam *Cabbistarum, Valentini VVeigeli*; & *Iacobi Boehmii*, & *CL. Wachterus* itidem in gratiam *Boehmii* explicant causae immanentis naturam, eam etiam realiter ab effectu differre posse contendentes (b). At enim vero verba valent sicut nummi. Iam semel ea quam tradidi recepta est causae immanentis definitio. Iam omnes auditò nomine talem sibi formant conceptum. Quapropter uniaut duobus integrum non erit, citra ullam praegnantem rationem novum vocabulo largiri significarum. Quid? quod alias nullum discrimen inter immanentem & transeuntem causam admittendum foret, quod tamen inconueniens esse per se patet.

Con-

(b) Confer *Buddeum* in *Introduct.* ad *historiam Phil. Ebr. p.*
 328. & in *Dissert. de Spinozismo ante Spinozam* §. 21.
Wachterus in *Spinozismo im Judenthum* p. 249. §. 96. Quod
 autem ad rem ipsam attinet, *Cabbalistas* *Spinozismi*
 convicit *Wachterus* libro iam citato & in *Elucidario*
Cabbalistico 1706. in 8. edito, idem adversus *Buddeum*
 19. demonstravit argumentis. Quantum vero ad *Wei-*
gelium & *Boehmium* spectat, fateor non uno modo
 respondere autores. *Weigelium* enim *Buddeus*, *Boehmi-*
um vero *Henricus Morus*, *Wachterus* & *Buddeus* exculpate
 annuntur. Ex adverso autem *Atheum* rectius quam
Christianum appellari posse *Frickius* iudicat in *der Untera-*
suchung der Irrthümer Jacob Boehmens p. 345. Ego si
 quid in his rebus perspicere valeo, *Weigelium* pariter
 atque *Boehmium*, *Spinozismi* ex propriis ipsorum ver-
 bis convinci posse arbitror. Quid enim aliud volunt
 haec *Weigeli*: Gott sey das Wesen aller Engel und aller
 Creaturen, alles was Gott gemacht habe, sey er selber / Gott
 sey Himmel und Erden. Si itaque *Dn. Buddeo* §. XI. *Dif-*
sert. citatae, *Almaricum* Praeceptorem *Dinantii Spino-*
zismi ex eo capite postulare licuit, quoniam DEUM
 essentiam omnium creaturarum dixit, neque mihi vi-
 tio vertere poterit *Vir CL.* imputationem *Spinozismi*
 ex eadem causa *Weigelio* factam. Alias hoc inde se-
 queretur, aut *Virum Excellentissimum* iniuriam fuisse
 in *Almaricum*, aut quod multo probabilius videtur,
 iusto mitiorem erga ipsammet extitisse *Weigelium*. De
Boehmio quoque rem satis claram esse, propria ipsius
 quae sequuntur verba testantur. Wo ihr könnt erweisen/
 daß dieses alles (systema mundi) nicht Gott selber sey /
 NB. so wil ich mein Buch mit Feuer verbrennen / die Crea-
 tur ist NB. Gott selbst / Gott hat alle Dinge NB. aus seinem
 Wesen erschaffen / da Gott diese Welt samt allen hat erschaf-
 fen / hat er NB. keine andere Materie gehabt als sein eigen
 Wesen in sich selbst. Quae omnia eo aurigantur, ut o-
 stendat homo maleficus, DEUM causam mundi im-

manentem esse, & EX DEO ceu materia omnia esse creata. Quem ipsum Atheismum Spinozianum esse, quilibet praepiudicatis opinionibus vacuus facile videt. Sit igitur *Morus* Vir doctus, quod non nego, utrum vero accuratus Philosophiae Boehmianae censor iure à Venerando *Buddeo* appellari possit, nondum evictum, cum contrarium per adducta ex Boehmio loca res ipsa loquatur. Certe idem *Morus* Quakeros Spinozismi accusavit, quos tamen pestilentiores Boehmianis fovere sententias vix crediderim.

§. XX.

Quid igitur assertione hac: DEUM esse causam immanentem mundi *Spinoza* sibi velit, ex dictis abunde dispalescit. Nimirum hoc vult, ex Numinis essentia omnia alia sequi per emanationem, omne quicquid est in DEO esse, & nihil sine DEO neq; esse, neq; concipi posse, & per consequens res particulares nil esse nisi DEI attributorum affectiones, sive modos, quibus DEI attributa certo ac determinato modo exprimentur, quae sunt propria eius verba Prop. XV. P. I. Eth. & Coroll. Prop. XXV. eiusdem Partis. Vno verbo: DEVM esse materiam mundi, mundum esse DEVM extensum vel expansum, & DEVM mundum contractum.

§. XXI.

Eodem in luto cum *Spinosâ* haeserunt quamplurimi (ad quos proinde etiam in verbis supra allatis provocavit) ex Gentiliis Philosophis: id quod egregie exsecutus est *Petrus Baelius* in Dictionario Historico-Critico passim. Cui in omnibus ferme adstipulatur *Buddeus* in Spinozismo ante *Spinosam*, si modo imputationem Theomachiae Spinozianae Scholae Platonicae factam

etiam exceperis. *Platonem* quippe, eiusque sequaces
 eximere ex Spinozistarum numero, magnopere pro eo,
 quo Recentiores in hunc Philosophum feruntur amo-
 re, laborat; (i) quem tamen nuperrime huius impieta-
 tis infimulavit *Nicol. Hieronymus Gundling* in Otiis II. *Auff-
 lage* Observat. III.

(i) Vide hanc in rem Max. Reverendi Gedanensium The-
 ologi Dn. Bücheri scripta.

§. XXII.

Neque tacendi erunt, iudice ipsomet *Spinoza*, He-
 braei & Cabbalisticorum deliriorum adoratores reli-
 giosissimi, dum ita scribit: Et auderem etiam dicere
 cum antiquis omnibus Hebraeis, quantum ex quibusdam
 traditionibus tametsi multis modis adulteratis conii-
 cere licet. Discrepant alioquin in arcessenda Spinozismi
 origine inter se Autores. *Vriesius* siquidem *Ultrajecti-*
norum Philosophus celeberrimus, in eam pronus est
 sententiam, quae in prognata obstetricante *Cartesio*
 Philosophia incunabula eius quaerit. Atque hoc ex
 ea cum primis ratione, quod *Cartesius* eodem ferme
 modo substantiam descripsit, quam quidem *Spinoza*
 suam infinitam substantiam. (k) Cui opinioni vel inde
 etiam color aliquis peti posset, quoniam constat athe-
 um nostrum egregiam Philosophiae Cartesianae navas-
 se operam. Qua de re satis testari poterunt Pars I. &
 II. Principiorum *Cartesii*, quas ille ordine geometrico
 demonstrandas sibi sumpsit. Quicquid tamen huius sit,
 malim ego *Wachtero* potius assentiri, utpote qui egregie
 locis supra nominatis, turbidas Spinozismi aquas ex
 stygio Cabbalismi aequore derivavit.

(k) Exercit. IV. de DEO Immenso §. 9.

§. XXIII.

§. XXIII.

Veneretur ergo Spinoza antiquos Philosophos sententiae suae autores, summa cum reverentia Praeceptores suos Cabbalistas colat ac devotissimo prosequatur honore mysteriorum suorum Eoptas. Ast illa hominis profani insania non potest non bilem movere unicuique cordato, qua adductus ipsum Gentium Doctorem in suas pertrahere partes nullus dubitavit. Quam tamen ad Paulum provocationem ineptam esse, supra Posit. X. XI. XII. traditus Apostoli sensus luculentissime ostendit.

§. XXIV.

Ad haec absurda etiam, primo intuitu rem consideranti, videri poterat haec collectio Spinozae, sumus & movemur in DEO. E. DEVS est causa immanens & per consequens nos sumus DEVS. Siquidem instantia sequenti: Ego sum & moveor in hypocausto E. ego sum hypocaustum, haud difficulter everti potest. At enim vero, si penitius ponderetur, ea apprime hypothese illius inservire deprehenditur. Non enim id vult atheus, nos esse & moveri in DEO ceu tota in toto sed velut partes in toto. Vnde nil aliud quam hoc sequi poterat, omnia esse & moveri in Deo tanquam partes, modos, affectiones Numinis. Quam sententiam, utpote atheismum spirantem, ac mundum in DEVM transmutantem, omnemque creationem evertentem acerrime in textu nostro detestatur Apostolus.

§. XXV.

Mentionem quippe commate 24. Cap. 17. Act. Apost. creationis facit, & sollicitè admodum creaturam à cre-

a creatore distinguit ac separat, etiam in subsequenti-
bus. Aliud nempe est coelum & terra, aliud Dominus
coeli & terrae, aliud DEUS uitam, motum & halitum
dans, aliud homines & cetera animalia, quibus haecce
ex mera beneuolentia largitur, aliud subiectum quod
colitur, aliud colens. Quare si quis ex Spinoza vere de-
monstrare possit, eum eodem cum Paulo modo Crea-
torem & creaturam distinxisse, uictas lubentissime da-
bo manus.

§. XXVI.

Spinozae enim erroneos de DEO rerum omnium
causa immanente conceptus, si sequi uelimus, omnem
necessario creationem chimaerae instar reputare neces-
se habebimus. Sola causa efficiens, sola transiens est
uere ac proprie sic dicta causa, ceterae ne nomen qui-
dem merentur. Noster autem Philosophus cum eo
ipso, dum transeuntem reiicit, in simul efficientem pro-
prie sic dictam causam improbet, in illa uersetur neces-
se est opinione, DEUM esse materiam & formam munda-
di. Vides ergo L. B. egregium illum, DEUM, quem
Spinoza in mundum transformauit, seque adeo condi-
torem DEI sui, quem in mente concepit, esse testatus est.
Creaturam hic uides Conditorem, & rem conditam,
Creatorem. O monstri plenam metamorphosin! Spi-
noza homo mortalis a uero DEO conditus, adeo perfri-
ctae est frontis, ut DEUM aliquem chimaericum finge-
re, & hunc causam rerum omnium uendicare haud e-
rubescat.

§. XXVII.

Quamobrem idolo huic creationem tribuere uelle
ni-

nimis absonum esset, ac magna profecto laboraret absurditate. Perinde enim foret, ac si ligno mensam intrinsece constituenti, productionem eiusdem adscribere quis vellet, cum utriusque par sit ratio. DEUS quippe Spinozianus nil aliud est, quam materia & forma mundi, vel ipse mundus causa efficiente & finali carens. Inde etiam est, quod posita ab Atheo nostro hypothesis de Numine causa rerum omnium immanente, aut interna, uniuersam destruat creationem sensu orthodoxo acceptam, in quantum illa talem Supremi Numinis denotat actionem, qua illud intra sex dierum spatium, omnes res uisibiles & inuisibiles extra se positas, liberrime ex nihilo condidit, in sui gloriam, & rerum productarum salutem. De qua pulcherrime, uti mihi quidem uidetur, scripsit, homo, utut Naturalista ac *Francisci Puccii, Edoardi Herberti Baronis de Cherbury socius, Petrus Chauuinus* (1)

(1) Verba eius haec sunt: *Certe quidem illa creatio nihil aliud mihi uidetur esse, quam actualis ac praesens applicatio voluntatis divinae creaturas de nihilo prodire iubentis. Nihil eo imperio fingi potest diuinius: adsit coelum, adsit terra, inquit, ac subito ad primulum tantae uocis halitum creaturae sui nihilis oblitae extricant sese de suae priuationis fasciis, atque tremebundae coram sictoris sui tribunali comparent.* Tract. de Religione naturali libr. I. cap. IX. p. 84.

§. XXVIII.

Hanc quippe potentissimi rerum omnium moderatoris actionem, cum pro ea, qua pollebat sagacitate, systemati suo noster Atheismi Parens aduersas tenere partes facile animadvertisset, omnibus viribus impugnare est conatus. In profana enim quam adornavit Ethica

thica & quidem statim in eius P. I. sequentem offendo Propositionem, quae numero VI. est: Vna substantia non potest produci ab alia. Quam ne frustra chartae illevisse videretur, more Mathematicum Doctoribus consueto, hac quae iam sequitur eidem fidem facere allaboravit Demonstratione. In rerum natura non possunt dari duae substantiae, eiusdem attributi (per Prop. V.) quae aliquid inter se commune habent, adeoque (per Prop. III.) una alterius causa esse nequit. Cui Mathematicorum illud: Quod Erat Demonstrandum subiecit, pro quo si hoc: Quod Erat Delirandum scripsisset, rectius iudice *Poireto* fecisset.

§. XXIX.

Videmus hic Euclideum aliquem Demonstratorem, adeo ut verisimile propemodum videri posset, illum Mathematicorum Parentem, in Spinoza revivixisse. Crepare eum deprehendimus apodicticas, evidentissimas atque omnem omnino exceptionem eludentes demonstrationes. Quid ergo faciendum? Anne causa DEI prodenda homini atheo? Anne solum nomen, sola umbra mathematicarum probationum terrorem incutere & à proposito deterrere poterit? Minime! Sola enim haec methodus in se considerata, maiorem rebus conciliare nequit veritatis gradum, etsi in obiectis, quae demonstrationem in rigore sic dictam non patiuntur, ad augendam difficultatem ac obscuritatem haud parum facere soleat. Nota eruditis sunt exempla, *Huetii*, *Pufendorfii*, *Wachteri*, & quid hi Viri demonstrationibus suis mathematicis, in rebus extra sphaeram divinae matheos sese porrigentibus, ad summam rei profecerint, pariter probe habent perspectum.

D

§. XXX

§. XXX.

Sane, si ipse ordo Geometricus, quicquam ad conciliationem veritatis faceret, quid obfaret? quo minus eodem, ad frabliendas doctrinas falsitate haud exigua laborantes adhibito, eadem futurae essent verissimae, quod tamen longè secus se habere, vel ipsum quod iam ante oculos nobis versatur Spinosae exemplum, dilucide ostendit. Meras enim hic deprehendimus petitiones principii, iterum ex aliis demonstratas: Quas ut ostendam instituti ratio non permittit, neque necessitas idem postulat, cum praeter alios id praestiterint *Io. Franciscus Buddeus (m)* & *Petrus Poiretus (n)*. Ego saltem assero, falsissimam esse Propositionem hanc VI, nec rectius procedere eiusdem demonstrationem, utpote in qua identitatem numericam, cum specifica vel generica, turpissime confudit noster. Haud invitus equidem concesserim, non dari posse duas substantias eiusdem attributi numerici, cum illam numero eandem affectionem quam possidet una, non possit habere altera; ast qua ratione, existentia duarum aut etiam plurium substantiarum, in certo quodam attributo generico vel specifico convenientium, negari possit, plane non video. Eo ipso enim, dum dantur duae substantiae, conveniunt in attributo generico substantiae, adeoque unam infinitae virtutis, alteram perfectionibus saltem finitis gaudentem, producere posse, nullam involuit contradictionem.

(m) In Spinozismo profligato.

(n) In Fundamentis atheismi everfis.

§. XXXI.

Non ergo Spinosa creationem per veram & realem pro-

productionem ex nihilo; sed per emanationem ex DEO explicari vult. Quo ipso atheismum suum satis clare exhibet palpandum. Quemadmodum enim fluvii ex mari oriuntur; ita EX DEO omnia emanasse cum Cabballistis, VVeigelio, & Boehmio, noster nugarum architectus fabulatur. Quibus consona etiam, quod mireris tradere videmus, Hallensem illum Jctum *Christ. Thomassum*, omnia, etiam materiam ex DEO esse asserentem^(o). Paria ex *B. D. Spencero*, Pietistarum Antesignano, & *Arnoldo* famoso illo haeresium quarumcunque Patrono, attulit Magnificus Praeceptor meus *Dn. D. Neumannus* in lectionibus privatis de Pietismo.

(o) Confer *Rothium* in *Thomasio* portentoso p. 20.
§. XXXII.

Sicuti igitur ut in viam redeam, mare & flumina ex eodem redundantia constant ex aqua, & nil aliud sunt quam aqua; ita etiam ex mente *Spinosae* & aliorum, DEVS & Entia quae ex eodem emanarunt, unius eiusdemque sunt essentiae. Vti fluvii sunt particulae maris; ita res mundanae particulae DEI, uti flumina variis modis afficiunt & (venia sit voci) modificant mare; ita entia omnia afficiunt DEVM, eiusque affectiones, ac modi sunt.

§. XXXIII.

Tuum itaq; iam erit mi Lector iudicare, qua fronte *Spinosa* ad Divum Paulum provocare queat. Quod reliquum est, brevibus saltem ex mente eius argumentabor, & paucis pariter respondebo. Ratiocinium sequentis est tenoris: Quicumq; tanquam partes, sunt & moventur in DEO, illi sunt DEVS & per consequens Deus eorum causa immanens est. Atqui nos omnes &c. E.

Propositionem concedo, cum nihil in divina essentia dari possit, quod non sit ipse DEVS. Assumpto autem, quo minus assentiar ipse facit Apostolus, negans nos esse & moveri in Numine Supremo veluti partes, cum alius longè verborum ipsius sit sensus supra à me traditus.

§. XXXIV.

Et haec ea sunt, quae hac de re iam monere volui. Sufficiente illa posse facile crediderim, cum animus non fuerit liberum, aut commentarium aliquem conscribere; sed paucas saltem positiones publico profuturas colloquio, rudi Minerva delineare. Ceterum de benevolentia Tua L.B. parum dubitans, magnum in modum à Te contendo: Velis levidentes hasce theses aequi bonique consulere, & me immerentem licet, favore tuo benigne complecti. Faciam & ego vicissim, quod mei erit officii, nullamque temere praeterlabi patiar occasionem, qua pietatem, observantiam & amorem meum erga Te, opere ipso testari poterò.

COROLLARIA.

I.

Frustra in eo esse videtur *Poiretus*, dum illud pia unice fidei simplicitate excipiendum SS. Triados mysterium, ex rationis lumine, methodo mathematica probare, magno conatu molitus est, taceo quod hac in parte se quoque ridendum praebeat p. 228. Cogit. Rat. asserendo: mysterium hoc ex naturae lumine utcunq; palpari & illustrari posse, ac si palpare & illustrare, esset geometricè demonstrare.

II.

Perperam *Gundlingius* imaginem DEI tantum in voluntate, minime vero in intellectu positam fuisse contendit; adeoque imprudenter negat, Adami intellectum nostro perfectiorem fuisse in Otis & quidem in der ersten Flussage Animagadverf. IV.

TANTVM!

"☉ ☽ ☿ ☿"

ERRATA QVAE ADHVC OCCVRRVNT
EXTANTIORA, SEQVENTEM IN MODVM
CORRIGI VELIM B. L.

Pag. 9. lin. 2. pro acritem leg. acriter.

Pag. 10. not. (c) lin. 2. pro expediunt leg. expendunt.

Pag. 15. lin. 8. post verbum *affert* inferatur uocabulum *pro-*
batio, lin. 11. pro quatitate leg. quantitate,

GALETTIUS

EXATA OVA

VOGELIA

753962

ULB Halle 3
001 854 02X

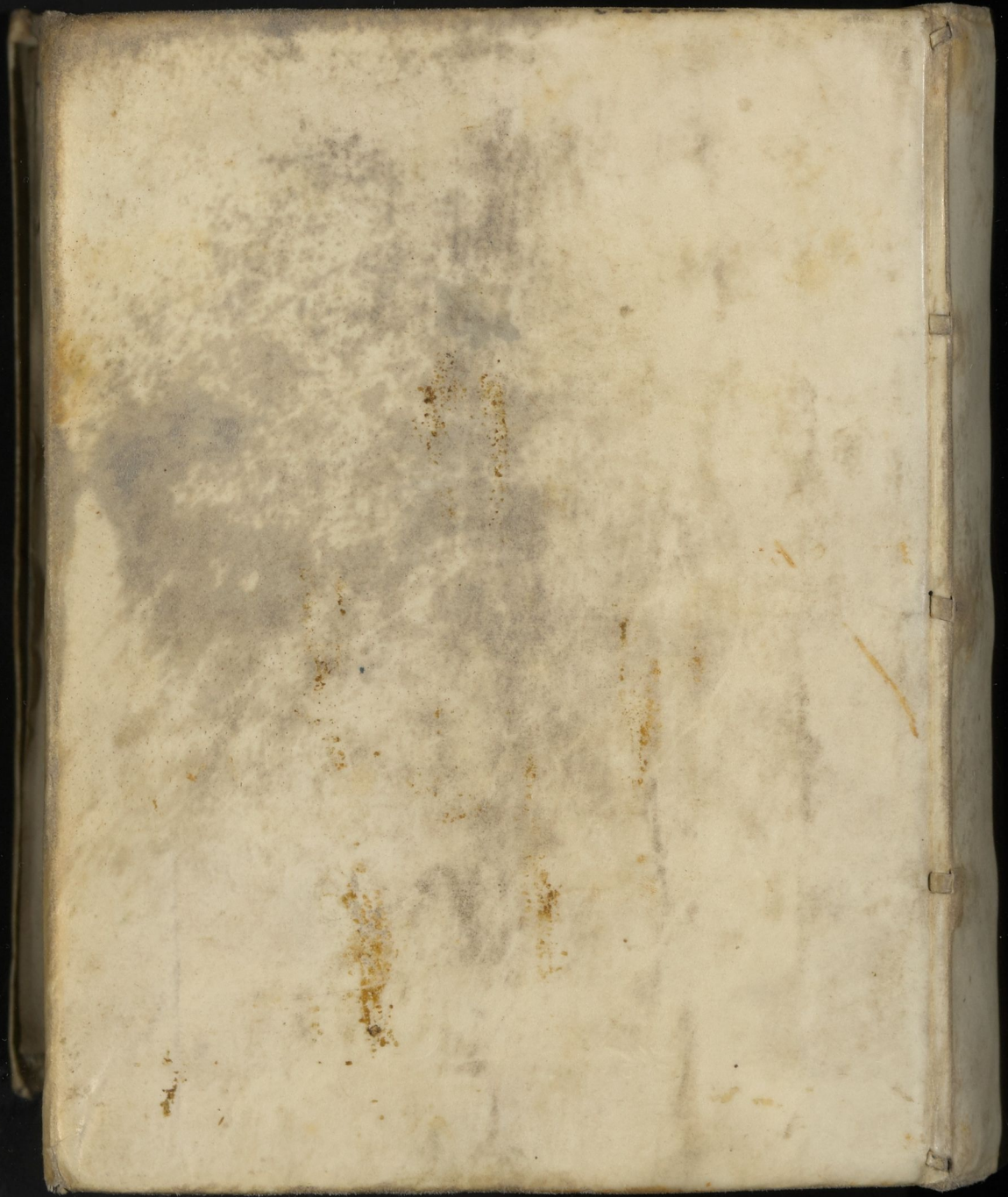

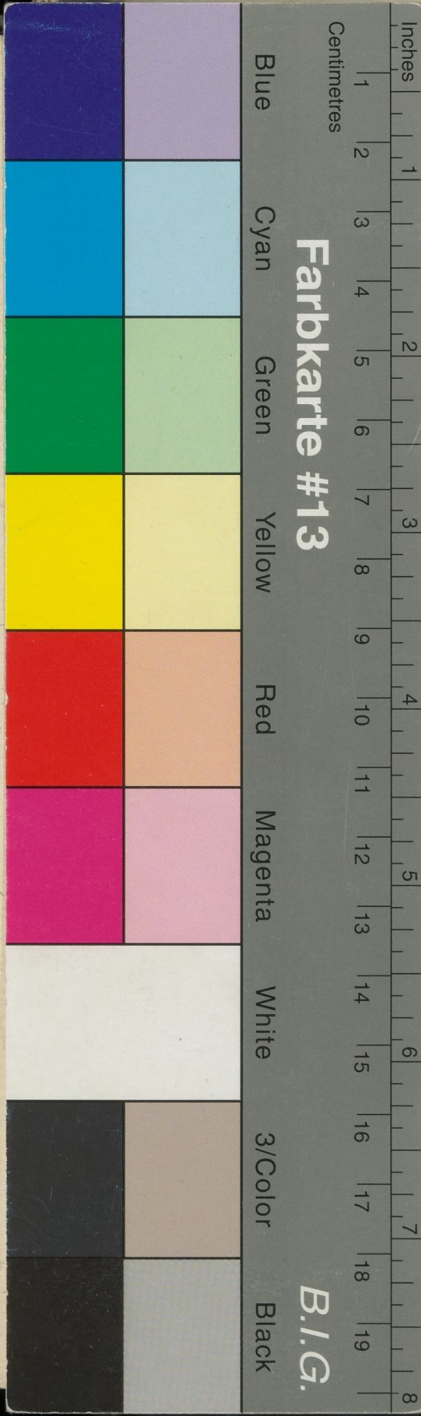
sb.

2

10/12

Farbkarte #13

B.I.G.

62 64

D. B. V.
 DETORSIONIBUS
 AE HOB-
 ESII,
 &
 DICTI
 NOZA,
 VM PAVLINVM
 nus, *moventur, & sumus*
 et. XVII. 28.
Afferet
 LAE SIDE
 sum quaquapates orbem Chri-
 longe celeberrimo,
 VIRO
verendiss. in Christo Patre ac DN.
 DERICO MAYERO,
 monarchae Consiliario in Sacris per
 ario, Sacri Palatii Caesarei Comite, Ge-
 nicam, Rugiamque Superint. Academiae
 Prof. Prim. Facult. Theol. Seniore, atq;
 Pastore, & Consist. Reg. Praefide.
rono & Praeceptore
 missionis cultu aeternum devenerando
April. M.DCC.VII.
 A V T O R
 VS STAALKOPFF.
 dino - Pomeranus.
 H. ADOLPHI, Acad. Reg. Typogr.

